

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ДИСЦИПЛІНОЮ "ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ"

У статті розглянуто методичні підходи до організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення дисципліни "Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку". Визначено структурні елементи самостійної роботи в процесі підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дошкільників. Виділено умови, що сприяють успішній організації самостійної роботи студентів під час проведення занять з дисципліни "Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку".

Ключові слова: самостійна робота, самостійна діяльність, професійна підготовка, фізичне виховання, вихователь дошкільного закладу.

Перехід до кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі зумовлює суттєве посилення ролі самостійної діяльності студентів, спрямованої на засвоєння ними змісту навчання, набуття професійної компетентності. У таких умовах на перший план виходять проблеми підвищення результативності самостійної роботи студентів, розробки дидактично обґрунтованих підходів до її проектування та організації, упровадження ефективних методів управління її виконанням.

Проблема організації самостійної роботи студентів існувала завжди (відображена ще в працях Сократа, Демокріта, Ж.-Ж. Руссо, Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського та ін.) і постійно хвилює викладачів вищої школи, оскільки глибокі, міцні знання й стійкі вміння можуть набуватися студентами тільки в результаті самостійної пізнавальної діяльності.

У сучасній педагогічній літературі існує багато різноманітних трактувань самостійної роботи (Б.П. Єсіпов, М.А.Данилов, Г.У.Щукіна, П.І. Підкасістий, І.Я.Лернер та ін.). Різні науковці у своїх дослідженнях розмежовують поняття "самостійна робота" і "самостійна діяльність". Одні автори (І.П. Огородникова, С.І.Зіновьев, Т.А.Ільїна та ін.) трактують самостійну роботу як вид навчальної діяльності, в ході якої виконуються індивідуальні, групові або фронтальні завдання під загальним керівництвом викладача. Інші (Н.К.Гончаров, Б.П. Єсіпов, В.С.Горохова, та ін.) вважають, що самостійна робота – це дидактичний засіб навчання, форма організації навчально-пізнавальної діяльності [3].

Мета статті полягає в розкритті сутності самостійної роботи студентів у процесі їхньої підготовки до фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Завданнями статті є: визначення структурних елементів самостійної роботи майбутніх вихователів у процесі їхньої підготовки до фізичного виховання дошкільників та з'ясування педагогічних умов, що сприяють успішній організації самостійної роботи студентів під час проведення занять з дисципліни "Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку".

Для визначення сутності самостійної роботи майбутнього фахівця важливо з'ясувати, що слід вважати самостійним. У широкому розумінні будь-яка діяльність у процесі навчання (слухання, пояснення, читання літератури) індивідуальна і в такому розумінні самостійна. Однак ми пов'язуємо термін "самостійна робота" з особливим зразком організаційної діяльності, тобто самодіяльністю студентів, основними ознаками якої є: відсутність допомоги з боку викладача, усвідомлення мети роботи, творча переробка інформації, здобуття нових знань.

Ми вважаємо самостійну роботу дидактично обґрунтованою формою організації навчальної діяльності, а навчальне завдання засобом організації самостійної пізнавальної діяльності студентів. Таке співвідношення цих основних понять дає змогу послідовно розглядати дидактичний, психологічний і організаційний аспекти цієї проблеми.

Аналіз наукових досліджень В.К. Бурая [1], Т.Г. Овчаренко [3], В.І.Євдокимова [5] дає підстави нам трактувати самостійну діяльність як цілеспрямований процес, що організовується викладачем для вирішення конкретних навчально-пізнавальних завдань. Самостійна пізнавальна діяльність студентів передбачає пошук нових знань за допомогою самостійно обраних засобів. Процес активного засвоєння знань відбувається успішно в тому разі, якщо студенти чітко уявляють структуру пізнавальної діяльності, тобто встановлюють взаємозв'язок між її окремими елементами Т.Г.Овчаренко виділяє такі структурні елементи самостійної діяльності [3]:

- 1) постановка мети діяльності та проблемних завдань;
- 2) визначення об'єкта діяльності;
- 3) вибір засобів пізнавальної діяльності;
- 4) вирішення поставленого завдання;
- 5) перевірка правильності розв'язання завдання.

Коротко охарактеризуємо їх. Так, самостійна діяльність студентів вимагає постановки таких пізнавальних завдань, які мають характер навчальної або наукової проблеми. При цьому вони можуть мати досить різноманітні форми пошуку самостійного завдання, а саме використання доповіді, таблиці чи розробки схеми тощо.

Вибір засобів пізнавальної діяльності передбачає відбір найбільш продуктивних теоретичних або експериментальних методів, які допомагають виконати самостійне завдання. Наступний елемент у структурі самостійної діяльності вимагає остаточного вирішення проблемного завдання, під час виконання якого студенти включаються в пізнавальний пошук, практично виконують різні елементи дослідження. Це може бути наприклад:

- аналіз проблемних ситуацій, які можуть виникати в процесі рухової діяльності дошкільників;
- аналіз техніки виконання рухів дошкільниками;
- розробка програми загартувальних процедур для дітей дошкільного віку;

- виокремлення закономірностей формування рухових навичок у дошкільників;
- пошук найоптимальніших способів вирішення проблемних ситуацій, що виникли в ході фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі;
- вибір серед відомих способів вирішення проблемної ситуації у процесі проведення різних форм рухової діяльності (фізкультурне заняття, ранкова гімнастика, піший перехід тощо) найбільш раціональних, урахувавши конкретні умови;
- формулювання висновків, узагальнень, розробка практичних рекомендацій, які стосуються фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками.

Окреслюючи коло пізнавальних завдань для студентів, викладачеві слід урахувувати обсяг здобутих ними знань та вмій, їх інтереси й рівень розвитку здібностей. Плануючи самостійну роботу з вивчення дисципліни "Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку" важливо забезпечити диференційований підхід з урахуванням індивідуальних особливостей та рівня підготовки студентів. У зв'язку з цим доцільно розробити різні за ступенем складності завдання на вибір студентів.

На думку Б.П. Єсіпова, самостійна робота за умови правильної її організації дає можливість розкритися, яскравіше проявитися індивідуальності кожного учня. Однією із важливих умов для цього є збудження і підтримання інтересу до знань з метою застосування їх на практиці [2].

Саме тому організація самостійної роботи в різних студентських групах передбачає особистісно-орієнтований підхід: для студентів, які не встигають потрібно створювати спеціальні ситуації успіху шляхом добору таких завдань, які вони в цей момент зможуть виконати. Не останню роль у цьому відіграє викладач. Це може бути активне заохочення додатковими балами, похвала тощо. Для "сильних" студентів важливо забезпечити можливість отримувати радість подолання труднощів під час розв'язання завдань підвищеної складності. Ці положення знаходять підтвердження у дослідженнях Ю.К. Бабанського [4].

Викладачеві важливо не тільки поставити пізнавальне завдання, а й розробити загальний план самостійної діяльності студентів щодо його вирішення. При цьому їм може бути запропонована вже готова інструкція або план вирішення завдання, зразок її використання, система окремих завдань щодо вирішення головного завдання. Однак можливі й інші підходи, коли планування майбутньої роботи здійснюється студентами разом з викладачем або повністю самостійно за допомогою накопичених знань та практичного досвіду.

Для кожного завдання слід визначити найбільш відповідну його змісту форму виконання самостійної роботи, її результатів, або форму звіту. Від цього істотно залежить успіх самостійної діяльності студентів. Наприклад під час виконання завдання з вивчення першоджерел, навчально-методичної, наукової літератури більш прийнятна письмова форма звіту у вигляді рефератів, конспектів, навчальних карток. Результати самостійної роботи щодо визначення ефективності заняття фізичного виховання шляхом аналізу його загальної і моторної щільності, величини фізичного навантаження можна оформити у вигляді графіків хронометражу з відповідними поясненнями.

Самостійна робота в процесі підготовки студентів до фізичного виховання дітей дошкільного віку повинна сприяти формуванню в майбутніх вихователів таких знань, умінь та навичок, які б дали їм змогу у своїй професійній діяльності розв'язати завдання щодо оптимізації фізичного і психічного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема розвитку фізичних якостей, удосконалення рухових навичок, виховання позитивних моральних і вольових якостей, зміцнення та збереження здоров'я.

Наприклад, у самостійній роботі на тему "Методика формування в дошкільників навичок різних видів стрибків" студенти мають самостійно виявити відмінності в методиці, формах, засобах навчання і виховання, які зумовлені анатомо-фізіологічними особливостями вікового розвитку дітей, розробити науково обгрунтовані рекомендації щодо процесу фізичного розвитку дітей дошкільного віку під час рухової діяльності. В процесі такої самостійної роботи відбувається закріплення та поглиблення знань не тільки з теорії та методики фізичного виховання, а й з інших наукових дисциплін, зокрема: анатомії, фізіології, психології, тощо. Тобто формується цілий комплекс знань, умінь та навичок, що сприяє утворенню міцного фундаменту майбутньої професійної підготовки фахівців.

Важливу роль у реалізації загальних і спеціальних завдань під час самостійної роботи студентів, на нашу думку, відіграє комплексний підхід, який передбачає: залучення до самостійної пізнавальної діяльності студентів з урахуванням рівня їхньої підготовленості та індивідуальних особливостей; поступовий перехід від простих завдань до більш складних, посилюючи їх творчий характер; забезпечення чіткого планування та систематичного контролю самостійної роботи; використання різноманітних організаційних форм самостійної роботи.

Запорукою успішної організації самостійної роботи є створення відповідних педагогічних умов. Головними з них, на нашу думку є такі:

1. Забезпечення чіткого планування навчального процесу, стабільності і оптимальності розкладу занять. Необхідно визначити обсяг та вид самостійної роботи, встановити термін її виконання, передбачити консультативну методичну допомогу з боку викладача.

2. Забезпечення навчальними аудиторіями, методичними кабінетами, науковими лабораторіями із сучасним обладнанням, комп'ютерною й обчислювальною технікою; необхідними фізкультурним обладнанням та інвентарем. Слід передбачити достатню забезпеченість студентів навчально-методичною та науковою літературою з проблем теорії та методики фізичного виховання дітей дошкільного віку.

3. Забезпечення контролю знань. Його форми та методи повинні бути максимально гнучкими та конкретними, методично обгрунтованими. Наявність поточного та підсумкового контролю привчає майбутніх вихователів до систематичної роботи щодо ефективного засвоєння нових знань, вироблення фахових умінь і навичок.

4. Наявність професійного інтересу в майбутніх вихователів до професії і, загалом, їх ставлення до процесу набуття нових знань, умінь та навичок. Важливо, щоб кожен студент чітко усвідомлював, яке значення має самостійна робота для процесу набуття знань з фізичного виховання дошкільників для майбутньої професійної діяльності.

5. Урахування вимог програми під час визначення мети та завдань самостійної роботи, рівня підготовленості студентів. При цьому в кожному конкретному випадку необхідно чітко з'ясувати, що саме студенти повинні робити самостійно.

6. Забезпечення проблемного характеру і пізнавальної спрямованості завдань для самостійної роботи, що стимулюють активність та творчість студентів і сприяють ефективному досягненню головної навчально-виховної мети.

Таким чином, організована відповідно до виділених нами педагогічних умов самостійна робота студентів сприяє поглибленню і розширенню їхніх знань з фізичного виховання дошкільників, формуванню інтересу до проведення фізкультурно-оздоровчої діяльності в дошкільному навчальному закладі, оволодінню новими знаннями. Самостійна робота – це важливий засіб розвитку вмінь студентів діяти без сторонньої допомоги, їх пізнавальних здібностей і навчальних інтересів до вирішення завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вона є важливою ланкою в цілісній системі формування професійної компетентності майбутнього вихователя.

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що організація самостійної роботи студентів у процесі фахової підготовки займає чільне місце в структурі навчального процесу сучасної вищої освіти й потребує уваги. При цьому вища школа має створити такі умови, які б спонукали майбутніх вихователів до самостійного пошуку, саморозвитку, самовдосконалення, індивідуальної творчої роботи, оскільки вони в майбутньому виховуватимуть підрастаюче покоління, від здоров'я якого залежатиме рівень розвитку нашої держави.

Подальшого поглибленого дослідження потребують проблеми системності самостійної навчальної роботи, поетапності та послідовності застосування конкретних її форм у процесі вивчення дисципліни "Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку".

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк В. К. Самостоятельная работа учащихся / В. К. Буряк. – М. : Просвещение, 1984. – 64 с.
2. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б. П. Есипов. – М. : Учпедгиз, 1961. – 239 с.
3. Овчаренко Т. Г. Система самостійної роботи студентів у курсі "Теорія та методика фізичного виховання": навч. посібник / Т. Г. Овчаренко. – Луцьк : "Вежа", 2002. – 122 с.
4. Педагогика : учебн. пособие для студ. пед. институтов / Под ред. Ю. К. Бабанского, – [2-е изд., доп. и перераб.]. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.
5. Самостійна робота студентів: навч. посібник / В.І. Євдокимов; [за заг. ред. В. І. Євдокимов]. – Х. : Вид-во ХДГУ, 2004. – 140 с.

Подано до редакції 10.06.11
